

КОВАЛЕНКО

Світлана Олександрівна
svetalexkov@gmail.com

УДК 336.153.2

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

БАТУРА

Дмитро Олегович
baturadmitro@gmail.comк.е.н., доцент, Харківський
інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного
університетуINTER-BUDGET RELATIONS IN THE
CONTEXT OF DECENTRALIZATION IN
UKRAINEстудент, Харківський
інститут фінансів
Київського національного
торговельно-економічного
університету

Стаття присвячена особливостям здійснення міжбюджетних відносин в сучасних умовах бюджетної децентралізації. В статті визначені основні проблеми та розроблені напрями підвищення ефективності міжбюджетних відносин.

Статья посвящена особенностям осуществления межбюджетных отношений в современных условиях бюджетной децентрализации. В статье определены основные проблемы и разработаны пути повышения эффективности межбюджетных отношений.

The present article is dedicated to the peculiarities of the implementation of inter-budgetary relations in the current conditions of budget decentralization. The article identifies the main problems and develops ways to improve the effectiveness of inter-budgetary relations.

Ключові слова: місцеві бюджети, міжбюджетні відносини, децентралізація, об'єднані територіальні громади

Ключевые слова: местные бюджеты, межбюджетные отношения, децентрализация, объединенные территориальные общины

Keywords: local budgets, inter-budgetary relations, decentralization, united territorial communities

ВСТУП

Реформа децентралізації влади та окреслення кола повноважень органів державної та місцевої влади, об'єднаних територіальних громад започаткувала в Україні новий етап розвитку міжбюджетних відносин, який сприятиме покращенню соціально-економічного розвитку країни та зростанню добробуту населення. Підвищення ефективності міжбюджетних відносин й надалі є актуальним та потребує розроблення дієвих рекомендацій щодо подальшого реформування зазначених відносин та удосконалення їх здійснення.

МЕТА РОБОТИ полягає у розгляді особливостей здійснення міжбюджетних відносин в умовах децентралізації та розробленні напрямів підвищення їх ефективності.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти з питань бюджету та офіційні статистичні дані.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Фінансова стійкість місцевих бюджетів є однією з умов економічного розвитку регіонів та їх соціального забезпечення. Всім відомо, що регіони України розвиваються нерівномірно, мають значні розриви в

обсязі валового регіонального продукту та податко-спроможності. Через недостатню забезпеченість фінансовими ресурсами деякі територіальні органи не в змозі в повному обсязі виконувати свої повноваження, що послаблює розвиток територіально-адміністративних одиниць та України в цілому.

Створення в Україні умов для сталого соціально-економічного росту та ефективного функціонування бюджетної системи неможливий без створення обґрунтованої системи міжбюджетних відносин. Через систему міжбюджетних відносин держава впливає на соціально-економічний розвиток територій, зменшуючи зазначені фінансові диспропорції, враховуючи інтереси загальнонаціонального значення на місцевому рівні.

Міжбюджетні відносини є потужним засобом державного регулювання розвитку економіки, важливим показником розвинутої бюджетного процесу в країні, що здійснюється завдяки руху коштів між державним і місцевими бюджетами.

Здійснюючи управління системою міжбюджетних відносин, держава змінює принципи й способи формування доходів та видатків бюджетів різних рівнів, регулює напрями руху бюджетних коштів, визначає механізми розподілу централізованих ресурсів та напрями їх цільового використання, чим втілює державну регіональну фінансову політику.

Варто зазначити, що на макроекономічному рівні система міжбюджетних відносин впливає на темпи економічного зростання та стабільність надходжень до бюджетів. На мікроекономічному рівні міжбю-

джетні відносини визначають ефективність використання місцевих ресурсів, якість та обсяг надання адміністративних та соціальних послуг, ефективність інвестиційного клімату в регіонах, створюють умови для розвитку підприємництва [1].

Сьогодні окремі територіальні громади неспроможні самостійно виконувати всі передбачені законом власні та делеговані повноваження. Причиною такого стану є загальна нестабільність системи міжбюджетних відносин, що не виконує належних їй основних функцій: збалансування доходів та видатків місцевих бюджетів у короткостроковій перспективі, фінансового вирівнювання – у середньостроковій перспективі, стимулювання сталого довгострокового розвитку громад – у довгостроковій перспективі. Внаслідок нестабільності системи міжбюджетних відносин в Україні:

1) неоптимальним залишається перелік видаткових повноважень місцевих бюджетів, зокрема, не упорядковано переліки та обсяги видатків на виконання делегованих і власних повноважень, неефективним є механізм розрахунку видатків на виконання делегованих повноважень;

2) недостатньою є фінансова спроможність органів місцевого самоврядування, що в умовах обмеженості доступу до фінансових ринків призводить до жорстких бюджетних обмежень під час здійснення власних повноважень, стримує інвестиційний розвиток громад;

3) наявний інструментарій бюджетної політики органів місцевого самоврядування не забезпечує можливостей щодо оперативного управління бюджетними коштами, оптимізації мережі бюджетних установ, запровадження середньострокового бюджетного планування, розрахунку реальних обсягів та вартості публічних послуг, вільного доступу до позикових капіталів;

4) відсутні належна фінансова прозорість та звітування органів місцевого самоврядування перед територіальними громадами, а також механізми незалежного зовнішнього аудиту та громадського нагляду за управлінням місцевими фінансами і комунальним майном [4].

Впровадження фінансової децентралізації в Україні суттєво змінило міжбюджетні відносини, дозволило розширити повноваження органів місцевого самоврядування, збільшуючи в такий спосіб можливості участі місцевої влади в розвитку конкретної території, запровадити систему горизонтального вирівнювання податкоспроможності з урахуванням кількості населення та надходження податку на доходи фізичних осіб, базові та реверсні дотації.

Слід зазначити, що у 2017 р. взаємовідносини з державним бюджетом мали 998 бюджетів (без непідконтрольних територій - 34), у тому числі 24 обласні бюджети, 148 бюджетів міст обласного значення, бюджет м. Києва, 459 районних бюджетів, 366 бюджетів об'єднаних територіальних громад. Однак, кількість бюджетів, які мають взаємовідносини з державним бюджетом, щорічно збільшується у зв'язку із утворенням об'єднаних територіальних громад відповідно до Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Так, у 2018 р. їх кількість збі-

льшиться на 47 – це бюджети об'єднаних територіальних громад, у яких в квітні 2017 р. відбулися перші місцеві вибори. Відповідно до норм Бюджетного кодексу України бюджети таких громад мають взаємовідносини з державним бюджетом з нового бюджетного року. Отже, з 2018 р. взаємовідносини з державним бюджетом матимуть 1045 місцевих бюджетів (без непідконтрольних територій - 34) і у державному бюджеті для них передбачатимуть відповідні міжбюджетні трансферти [2].

Зауважимо, що на 1 вересня 2017 р. місцеві бюджети одержали 175,7 млрд. грн. трансфертів, що складає 94,1 % від передбачених розписом асигнувань на січень-серпень 2017 р.. Так, місцеві бюджети отримали:

- базову дотацію – 3,9 млрд. грн. або 98,6 % від розпису асигнувань;

- субвенцію на соціальний захист населення – 86,3 млрд. грн. або 98,5 % від передбачених розписом;

- освітню субвенцію – 34,8 млрд. грн. або 96,6 % від розпису;

- медичну субвенцію – 36,2 млрд. грн. або 98,0 % від розпису;

- субвенцію на формування інфраструктури ОТГ – 826,3 млн. грн. або 99,1 % від розпису;

- субвенцію на соціально-економічний розвиток окремих територій – 2,1 млрд. грн. [2].

Крім того, спостерігається загальна тенденція до збільшення надходжень місцевих бюджетів, так протягом січня-серпня 2017 р. надходження до загального фонду всіх місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 120,7 млрд. грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2016 р. надходження зросли на 28,4 млрд. грн. або на +30,8 %. Якщо виокремити надходження власних доходів місцевих бюджетів 366 об'єднаних територіальних громад, то за звітний період вони зросли в 1,9 рази (+2,5 млрд. грн) та склали 5,5 млрд. грн. [3].

Варто відмітити, що сучасних умовах фінансової децентралізації доходи місцевих бюджетів мають тенденцію до зростання, що демонструє необхідність продовження реформи місцевого самоврядування та здійснення реальних кроків до стимулювання органів місцевого самоврядування до зміцнення власної фінансової бази, впровадження сучасних методів управління фінансами, що сприятиме розвитку регіонів.

ВИСНОВКИ

Подальше реформування системи міжбюджетних відносин доцільно проводити з метою забезпечення: прозорості і збалансованості бюджетного процесу, участі громадськості у ньому; дієвого та ефективного бюджетного контролю, створення системи стимулів для зацікавленості місцевих органів влади у додаткових надходженнях та економії бюджетних ресурсів.

В результаті успішного проведення реформи децентралізації утвориться така система міжбюджетних відносин, яка дозволить сприяти фінансовій спроможності місцевих бюджетів, соціально – економічному розвитку територій. Адже, саме ефективні міжбюджетні відносини є особливим чинником вирівнювання розвитку регіонів, забезпечення однакових умов доступу громадян до суспільних послуг незалежно

від місцезнаходження, створення привабливих умов для розвитку підприємництва та залучення інвестицій.

Список використаних джерел

1. Набатова Ю.О. Проблеми міжбюджетних відносин в Україні та їх вплив на економічні показники 2010-2015 років //Ефективна економіка. – № 39. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4318>

2. Формування місцевих бюджетів на 2018 рік: міжбюджетні трансферти. Частина II - [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/6571>

3. Бюджети ОТГ по багатьох надходженнях випереджають інші місцеві бюджети, - дані моніторингу за 8 місяців [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/6897>

4. Стратегія реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/142-2017-%D1%80/page2>